

TILL ELEVER, FÖRÄLDRAR OCH LÄRARE

Vi som har skrivit boken har utgått från tre mycket viktiga principer: att följa kursplanen, att ha en tydlig struktur och att göra ämnet enkelt att förstå. Vi författare tror att det kommer att märkas när ni läser boken.

1. Att följa kursplanen

Vår bestämda uppfattning är att boken följer kursplanen. Jämför gärna bokens innehåll med kursplanen, kommentarmaterialet till kursplanen i samhällskunskap och de nationella proven.

Bokens tydliga koppling till kursplanen har gjort att den inte är så omfattande - texten svävar inte ut. Det här ger lärare och elever tid att fördjupa sig i olika aktuella samhällsfrågor.

2. En tydlig struktur

Boken är uppdelad efter samhällskunskapens fem kunskapsområden. Till varje kunskapsområde finns kapitel som var och ett motsvaras av ett centralt innehåll för att skapa en tydlig struktur.

Med en tydlig struktur i boken är det lättare att planera undervisningen. Vi tror att det här ger lärare och elever en stor valfrihet. Det råder inga tvivel om vilka kunskapsområden och vilket centralt innehåll som bearbetas.

3. Enkelt att förstå

Vi som har författat boken använder oss av ett begränsat antal nya begrepp. Det gör det enklare för eleverna att i ett första skede se sammanhangen. I slutet av varje kapitel finns fler ord, begrepp och frågor som kan användas till att fördjupa kunskaperna.

Bokens brokiga bakgrund

Vi som är författare till boken har olika erfarenheter från utbildningssystemet (högstadielärare, gymnasielärare, universitetslärare). Det gör att vi har många olika perspektiv på pedagogiskt upplägg och urval av ämnesstoff.

Vi har referensläst varandras manus i flera omgångar och gjort korrigeringar. Det gör att boken upplevs som en helhet och de olika författarnas bidrag hänger ihop. Språket är dessutom noggrant polerat av Elin, samma person som språkgranskade Geografi 7-9.

Vi hoppas att vår bok kan tillföra undervisningen något nytt. Lycka till med samhällskunskapen!

Mathias, Mats, Lisa, Leif, Julia, Martin, Karin och Jan

INTRODUKTION TILL SAMHÄLLSKUNSKAP

Samhälle är ett begrepp som saknar en exakt förklaring. Ordet kan förenklat sägas betyda något som hålls samman. Ett samhälles minsta delar är de enskilda människorna.

Samhälle är organisation

Ett samhälle är en samling av personer som lever tillsammans. De organiserar sina liv tillsammans under en längre tid. Samhället kan vara olika stort, till exempel en familj, en svensk kommun eller ett helt land. Du kan vara medlem i flera samhällen. I ett samhälle är du beroende av andra omkring dig och andra är beroende av dig!

Familjen - ett minisamhälle

En familj kan ses som ett minisamhälle. I familjen finns regler för hur medlemmarna ska uppföra sig. Alla i familjen påverkar varandra. Om en familjemedlem äter upp all mat finns ingen mat kvar till de övriga. Om en i familjen är sjuk tar ofta en annan familjemedlem hand om den sjuka.

Alla samhällen består av människor som är beroende av varandra. Som här i Kumasi, Ghana.

Familjer ser olika ut och består av individer med olika behov. Det är inte säkert att alla tycker och tänker lika. För att familjen ska fungera är det viktigt att familjemedlemmarna tar hänsyn till varandra. De måste komma överens om hur de ska lösa problem och konflikter som uppstår.

Större samhällen

En person är också en del av ett större samhälle, till exempel en stad, ett län, ett land eller en region såsom EU. I stora samhällen är det många personer, regler och åsikter att ta hänsyn till.

Om du har kunskap om hur de olika samhällen du är medlem i fungerar blir, det enklare och tryggare för dig att leva. Då vet du varför en del tycker som de gör, vilka regler som gäller och hur du kan få hjälp om du behöver det.

Varför ska du läsa samhällskunskap?

I ämnet samhällskunskap läser du om förändringar som har skett i Sverige. Du kommer att förstå

Ett stort samhälle som New York City kräver mycket organisation för att det ska fungera.

varför Sverige har förändrats och varför samhället förändras just nu. Om det har blivit bättre eller sämre råder det olika åsikter om, precis som om mycket annat i samhället. För 100 år sedan bodde de flesta på landet och kvinnor fick inte rösta i politiska val. De som lever om 100 år kanske tycker att 2010-talets Sverige var ett samhälle med konstiga värderingar.

Idag anser en del att vi ska ha höga skatter i Sverige medan andra tycker tvärtom. En del tycker att vi ska ha privata skolor medan andra tycker att det bara ska finnas skolor som kommunerna ansvarar för.

Trots att vi tycker olika fungerar många samhällen bra. *Vad gör att samhällen med så många olika människor fungerar? Hur tar man beslut i frågor som rör många människor i samhället? Hur löser och förbygger man konflikter? Hur tar man ställning till viktiga frågor som påverkar framtiden?*

Varför man tycker olika har bland annat att göra med att vi har olika värderingar. *Vad värderar du*

Vem bestämmer över vad i samhället? Vem har makt? Vad bestämmer riksdagen i Stockholm?

högst: personlig valfrihet eller jämlikhet? Tror du att du hade tyckt annorlunda om du hade bott i ett annat land? Vad är en rättvis lön?

I samhällskunskap läser du om andra länder och organisationer som finns i flera länder, till exempel FN. Du kommer också att undersöka informationen vi har och som vi får om de samhällen vi lever i. *Kan vi lita på informationen vi möter på internet, i tv, i tidningar och i skolan? Hur får vi de åsikter vi har i olika frågor som rör samhället?*

Vet man mycket om samhället man lever i är det lätt att känna att man tillhör det. Då blir det viktigt att ta ansvar och bry sig om andra. Din kunskap gör att du vet hur man kan påverka och förändra olika samhällen för samhällen förändras hela tiden. Att du har kunskap är viktigt både för dig själv och övriga samhällsmedlemmar. Då är det lättare att påverka sin egen och andras framtid.

Samhällskunskap är ett viktigt och spännande ämne. Förhoppningsvis tycker också du det.

Samhällen förändras. Om ett samhälle utsätts för stora förändringar är det risk att det förstörs. Kvar blir kanske bara ruiner som staden Timgad i Algeriet.

INNEHÅLL

INDIVIDER OCH GEMENSKAPER	9	INFORMATION OCH KOMMUNIKATION	43
UNGDOMARS IDENTITETER, LIVSSTILAR OCH VÄLBEFINNANDE	10	MEDIER	44
Tio faktorer som påverkar dina identiteter	11	Det fria ordet	45
Grupptillhörighet	14	Vem betalar för massmedia?	46
Ord, begrepp och frågor	16	Övning: Olika sorters reklam	46
SVERIGES BEFOLKNING	18	Gratis massmedia	47
Var bor vi idag?	19	Övning: Reklam eller smak?	47
Befolkningspyramiden	20	Vad är en nyhet?	48
Skillnader mellan kommuner	22	Övning: Är nyheten intressant?	48
Ord, begrepp och frågor	23	Mediabilder	49
SVENSKA VÄLFÄRDSSTRUKTURER	24	Dagstidningar	50
Kommun, landsting och stat	25	Dagstidningarnas ledare	51
Kommunernas uppgifter	26	Övning: Två ledare	51
Landstingens uppgifter	28	Källkritik	52
Övning: Ditt landsting/din region	28	Övning: Metapedia	52
Socialförsäkringar	29	En analysmodell	53
Övning: Bidragsberoende	29	Övning: Integration i Bondköping	54
Arbetslöshetsförsäkring	30	Massmedia och demokrati	56
Privatiseringar	31	Övning: Din mediakonsumtion	56
Övning: Hur mycket ska vara privatiserat?	31	Massmedia i diktaturer	57
Ord, begrepp och frågor	32	Ord, begrepp och frågor	58
INTEGRATION	34	INTERNET	60
Integration - vad kan vi göra?	35	Underhållning på internet	61
Integration gäller alla	36	Fakta på internet	62
Övning: Diskutera begrepp	36	Uppslagsverk eller wikis?	63
Assimilering	37	”Elände” på internet	64
Segregation	38	Facebook, Twitter m.m.	66
In- och utvandring	39	Datorsäkerhet	67
Bakgrunden spelar roll	40	Ord, begrepp och frågor	68
Invandringspolitik i tre länder	41		
Ord, begrepp och frågor	42		

RÄTTIGHETER OCH RÄTTSSKIPNING	69	RÄTTSSYSTEMET I SVERIGE	110
DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA	70	Brott i siffror	111
FN och de mänskliga rättigheterna	71	Rättsväsendet	112
FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna	72	Domstolar	113
Övning: Båten	73	Från brott till straff	114
FN-konventioner	74	Svenska lagar	116
Europa, Sverige och de mänskliga rättigheter	76	Svensk familjelagstiftning	117
Ord, begrepp och frågor	77	Samhällets syn på brott, straff och vård	118
ORGANISATIONERS ARBETE FÖR DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA	78	Brottsliga miljöer	119
FN-organisationer	79	Brottsoffer	120
Oberoende frivilligorganisationer	80	Ord, begrepp och frågor	121
Enskilda individers arbete	82	SAMHÄLLSRESURSER OCH FÖRDELNING	123
Filantrop	84	SAMHÄLLSEKONOMI	124
Ord, begrepp och frågor	85	Privatekonomi	125
KRÄNKNINGAR AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA	86	Företagens ekonomi	126
Olika typer av kränkningar	88	Offentlig ekonomi	127
Kränkningar i Sverige	92	Övning: Kerim och välfärden	127
Övning: Diskriminering	94	Kommunernas ekonomi	128
Ord, begrepp och frågor	95	Landstingens ekonomi	129
NATIONELLA MINORITETER	96	Statens ekonomi	130
Vem tillhör en nationell minoritet?	97	Bankernas roll i ekonomin	131
Övning: Etnisk tillhörighet	97	Pengar	132
Judar och romer	98	Inflation	133
Tornedalingar och sverigefinnar	99	Ekonomiska kretslopp	134
Samer	100	Hög- och lågkonjunktur	135
Ord, begrepp och frågor	101	Arbetslöshetens orsaker	136
DEMOKRATISKA FRI- OCH RÄTTIGHETER	102	Övning: Antalet utbildningsplatser	136
Direkt och indirekt demokrati	103	Arbetsmarknadspolitik	137
Demokrati i vardag och skola	104	Ord, begrepp och frågor	138
Övning: Demokrati i skolan	104	GLOBALISERING	140
Korruption	105	BNP	141
Etiska och demokratiska dilemman	106	Frihandel	142
Övning: Civil olydnad	106	Ekonomisk globalisering	143
Ord, begrepp och frågor	108	Sveriges ekonomiska utveckling	144
		Handel med utlandet	145
		Ord, begrepp och frågor	146

ARBETSMARKNAD OCH ARBETSLIV	148	Hur fungerar EU?	190
Vad ska du bli?	149	EU:s demokratiska underskott	191
Övning: Yrkesliv i förändring	149	Ord, begrepp och frågor	192
Sveriges arbetsmarknad	150		
Arbetsmarknadens parter	151	OLIKA STATS- OCH STYRELSESKICK	194
Lagar på arbetsmarknaden	152	Författning	195
Kollektivavtal	153	Demokratier och diktaturer	196
Lön	154	Mellan demokrati och diktatur	197
Entreprenörskap	155	Statsskick i andra länder	198
Ord, begrepp och frågor	156	USA - ett exempel	199
		Stats- och styrelseskick - en översikt	200
EKONOMISKA RESURSER, MAKT		Ord, begrepp och frågor	201
OCH INFLYTANDE	158		
Övning: Ett rättvist och jämlikt samhälle	159	FN:S KONFLIKTER, KONFLIKT-	
Hushållens ekonomi - hushållstyp och		HANTERING OCH HOTBILDER	202
sysselsättning	160	Aktörer på den internationella arenan	203
Hushållens ekonomi - etnicitet och kön	162	FN - uppdrag och organisation	204
Övning: Fattigdom	163	Orsaker till krig och konflikter	206
Pengar och kunskap	164	Folkrätt och konfliktlösning	207
Hållbart samhälle	165	Hotbilder	208
Ord, begrepp och frågor	166	En bättre värld	209
		Ord, begrepp och frågor	209
BESLUTSFATTANDE OCH		EUROPEISKT OCH NORDISKT	
POLITISKA IDÉER	167	SAMARBETE	210
POLITISKA IDEOLOGIER	168	EU:s utveckling	212
Liberalismen	169	Kandidatländer	214
Konservatismen	170	EU idag	215
Marxismen	171	EU:s politik	216
Fascismen	172	EU och Ryssland	218
Partier med liberal och konservativ historia	174	EU och Sverige	219
Partier med marxistisk historia	176	Norden - historia och samarbete	220
Partier med fascistisk historia	177	Ord, begrepp och frågor	222
Intressepartier	178		
Ord, begrepp och frågor	179	ATT PÅVERKA BESLUT OCH	
		SAMHÄLLSUTVECKLING	224
SVERIGES POLITISKA SYSTEM	180	Att påverka den politiska makten	226
Val	182	Att påverka den ekonomiska makten	228
Riksdag och regering	183	Metoder för privatpersoner att påverka	229
Förhållandet mellan riksdag och regering	184	Ord, begrepp och frågor	230
Riksdagens arbete	185		
Förvaltningen	186	REGISTER	231
Kontroll av makten	187		
Beslutsfattande i kommuner och landsting	188	BILDFÖRTECKNING	234